

– норма прямо не передбачає відповідальність за неповідомлення про небезпечний для життя стан особи належним установам чи особам, якщо це спричинило тяжкі тілесні ушкодження. Можливо, на практиці польські суди розглядають повідомлення про особу, яка перебуває в небезпечному для життя стані, належним установам чи особам в якості надання своєрідної допомоги в межах можливостей суб'єкта. У такому випадку названі діяння можуть кваліфікуватись саме за ст. 162 КК Республіки Польща.

У ч. 2 ст. 162 КК Республіки Польща зазначено: «Не визнаються злочином випадки, якщо особа не надає допомогу, яка вимагає проходження медичної процедури або в умовах, за яких можливим є надання невідкладної допомоги з боку установи або особи, призначеної для цієї цілі» [5].

Обставини, описані у ч. 2 запропонованої вище норми, суттєво знижують рівень суспільної небезпеки. Крім того, подібний законодавчий припис дозволяє знизити ризики виникнення ситуацій, за яких особа, маючи обов'язок надати необхідну допомогу потерпілому, у критичних ситуаціях, коли потерпілому необхідна кваліфікована медична допомога, під страхом бути притягнутою до кримінальної відповідальності вчинить непрофесійні дії, що лише зашкодять потерпілому. Через це вважаємо, що положення, викладені у ч. 2 ст. 162 КК Республіки Польща, є цікавими та можуть бути інтегровані у вітчизняне законодавство.

Отже, законодавець Республіки Польща виокремлює діяння у вигляді ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, в окремий склад кримінального правопорушення, передбаченого ст. 162 закону про кримінальну відповідальність цієї держави. Ця норма містить низку відмінностей (порівняно зі ст. 136 КК України), а окремі з них є цікавими та заслуговують на увагу в контексті модернізації чинної редакції КК України.

Перспективним напрямом подальших наукових пошуків вбачається аналіз питання генези та розвитку законодавства про кримінальну відповідальність за ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані.

1. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-грудень 2025 року. *Офіс Генерального прокурора* : офіційний вебсайт. URL: https://old.gp.gov.ua/ua/file_downloader.html?_m=fslib&t=fsfile&c=download&file_id=279658 (дата звернення: 27.02.2026).

2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 27.02.2026).

3. Шаблістий В. В., Березняк В. С., Каторкін Р. А. Кримінальні правопорушення, пов'язані з ухиленням від призову на військову службу як акти посягання на воєнну безпеку України. *Military offences and war crimes: background, theory and practice : collective monograph*. Ed. by V.M. Stratonov. Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 2023. S. 736–760. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-302-6-33>.

4. Шаблістий В. В., Березняк В. С., Каторкін Р. А. Окремі напрямки протидії колабораційній діяльності // *Правове забезпечення євроінтеграції: загальноправовий та галузевий аспекти* : кол. монографія. Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 2024. С. 79–102.

5. Kodeks karny: Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. // *Internetowy System Aktów Prawnych/ Sejm Rzeczypospolitej Polskiej*. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19970880553/U/D19970553Lj.pdf> (дата звернення: 28.02.2026).

Таїсія ШЕВЧЕНКО

старший викладач кафедри
кримінально-правових дисциплін
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ
(м. Дніпро, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ СПЕЦІАЛЬНОГО СУБ'ЄКТА ЗА ВСТАНОВЛЕННЯ АБО ПОШИРЕННЯ ЗЛОЧИННОГО ВПЛИВУ

Суб'єкт встановлення або поширення злочинного впливу за ст. 255-1 КК України визначається як загальний – це фізична, осудна особа, яка досягла віку можливості притягнення до кримінальної відповідальності. В проєкті Кримінального кодексу України автори зберегли це поняття та обов'язкові ознаки, змінивши їх чергування, а саме осудна фізична особа, яка по досягненню віку, передбаченого цим Кодексом, вчинила кримінальне

правопорушення [1].

Однак, виникає питання чи достатньо лише встановлення обов'язкових ознак для визначення суб'єкта кримінального правопорушення, чи все ж таки, необхідно врахувати інші ознаки, які будуть характеризувати суб'єкта кримінального правопорушення як спеціального передбаченого ч. 3 ст. 255-1 КК України.

Згідно ч. 2 ст. 18 КК України спеціальним суб'єктом кримінального правопорушення є фізична осудна особа, яка вчинила у віці, з якого може наставати кримінальна відповідальність, кримінальне правопорушення, суб'єктом якого може бути лише *певна особа* [2]. Законодавець умисно не конкретизує ознаки спеціального суб'єкта, виходячи «певна особа» або конкретна особа та буде виходити із конкретного випадку.

Ознаки для спеціального суб'єкта можна виділити в залежності від конкретного складу кримінального правопорушення. Для повного з'ясування ознак суб'єкта кримінального правопорушення за ст. 255-1 КК України нам необхідно повернутись до диспозиції статті: умисне встановлення або поширення в суспільстві злочинного впливу за відсутності ознак, зазначених у частині п'ятій статті 255 КК України, а саме: створення злочинної організації, керівництво такою організацією або її структурними частинами (ч. 1 ст. 255 КК), участь у злочинній організації (ч. 2 ст. 255 КК), вчинені особою, яка здійснює злочинний вплив або є особою, яка перебуває у статусі суб'єкта підвищеного злочинного впливу, у тому числі у статусі «вора в законі» (ч. 5 ст. 255 КК) [2].

Для ч. 3 ст. 255-1 КК України передбачено, що дії вчинені особою, яка перебуває у статусі *суб'єкта підвищеного злочинного впливу*, у тому числі у статусі «вора в законі». Статус суб'єкта підвищеного злочинного впливу, як і статус «вора в законі» можна розглядати з огляду кримінально-правової, криміналістичної, кримінологічної характеристики, а також доказова база щодо наявності такого статусу з огляду кримінального процесу.

Розглядаючи поняття «статус суб'єкта підвищеного злочинного впливу», в контексті можливості за ознаками спеціального суб'єкта кримінального правопорушення, який відноситься суто до ознак об'єктивної сторони з огляду на те, що необхідно вчинили суспільно небезпечне діяння, щоб отримати конкретний статус підвищеного злочинного впливу або все ж таки складає ознаки спеціального суб'єкта. Більш чітко сформована диспозиція ст. 255-1 КК України не ставила б нас по перше, перед вибором формування складу кримінального правопорушення, по друге перед необхідністю з'ясування, що може входити в перелік статусу суб'єкта підвищеного злочинного впливу.

Розглянемо із суб'єктивної сторони статус суб'єкта підвищеного злочинного впливу. Згідно примітки до ст. 255 КК України особу, яка завдяки авторитету, іншим особистим якостям чи можливостям здійснює злочинний вплив і координує злочинну діяльність інших осіб, які здійснюють злочинний вплив [2].

Так, на думку Фріс П та Фріс І., які зазначають, що мова йде не про правовий статус, визначення якому дано вище, а про соціальний статус, про «досить чітко визначене положення індивіда в соціальній ієрархії групи». Однак, таке нормативно невизначеністю розуміння «статусу», породжуватиме правову невизначеність, що категорично недопустимо, особливо при конструюванні норм кримінального закону. Це суперечить принципу верховенства права, закріпленому в ст. 8 Конституції України та відомій позиції Конституційного Суду України, викладеній у рішенні від 22 вересня 2005 року № 5-рп/2005 по справі «Про постійне користування земельними ділянками» [3].

Дійсно ми можемо погодитись із авторами допису про статус особи, який закріплений в кримінально-правовій нормі. Статус – становище, стан [4]. Як ми бачимо статус конкретного визначення не має, до того ж необхідно прив'язати поняття статусу до соціуму, і в нашому випадку буде мати ключове значення, оскільки прив'язка орієнтована саме на визначення такого статусу іншими особами. Кількість таких осіб не встановлюється, що також є проблемою, але ми розуміємо, що їх кількість буде більш менш значною.

Одразу доцільно підкреслити, що процедура отримання «титулу» передбачена лише для «зłodія в законі» із дотриманням спеціальних процедур (до речі, використання цього «титулу» самими злочинцями є достатньо суперечливим – як неодноразово зазначалося в матеріалах присвячених аналізу цієї фігури, самі вони називають себе просто «зłodій» не додаючи ніякої згадки про будь-який закон), яка для інших категорій злочинців не передбачена [3].

Виокремлення простого членства «зłodія у законі» в переліку необхідних кваліфікаційних ознак злочину, вчиненого «злочинною спільнотою» є способом прихованого

кримінального переслідування фізичних осіб не лише за їх злочинні діяння, але й за кримінальну репутацію та/або негативний соціальний статус. Даний підхід суперечить закріпленому в ст. 62 Конституції України принципу презумпції невинуватості [5].

Відповідно, поняття «вор в законі» та «зłodий в законі» не відповідають цим вимогам: їх зміст не можна встановити шляхом буквального тлумачення, а визначення «вора в законі» хоча й наводиться у примітці до ст. 255 КК України, проте є дещо нечітким та містить такі жаргони як «злочинний вплив» та «авторитет». У вітчизняному КК диференціюється на три поняття: особа, яка здійснює злочинний вплив; особа, яка перебуває у статусі суб'єкта підвищеного впливу; «вор у законі». При цьому категорія «зłodий у законі» охоплює всіх зазначених осіб [6].

З криміналістичних позицій встановлення або поширення злочинного впливу є комплексною формою злочинної діяльності, реалізація якої вимагає від суб'єкта певної хронологічно тривалої моделі поведінки, яка дозволяє сформувати основні передумови для здійснення такої діяльності, а саме «здобути авторитет» та «отримати можливість» [7].

Таким чином, можемо зазначити, що спеціальні ознаки суб'єкта за встановлення або поширення злочинного впливу необхідно розглядати в контексті більш розширеному ніж загально прийнято в теорії кримінального права. А саме потребує врахування наявності особистих якостей особи, при чому необхідно як безпосередньо себе позиціонує суб'єкт, так само інші особи, які можуть підтвердити наявність таких спеціальних якостей. Як ми бачимо доволі суб'єктивні ознаки не визначені чітко законодавцем та більше будуть орієнтовані на суб'єктивне бачення інших осіб, що викликає певні ускладнення для визначення суб'єкта саме за ст. 3 ст. 255-1 КК України.

1. Проект Кримінального кодексу України станом на 22.02.2026. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/criminal-code> (дата звернення: 24.02.2026).

2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III (дата оновлення: 17.06.20205) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 20.02.2026).

3. Фріс П., Фріс І. Про боротьбу зі злочинними спільнотами (нотатки на полях закону). *Юридичний вісник України. Щотижнева загальнонаціональна правова газета ON-LINE версія*. URL: <https://yvu.com.ua/pro-borotbu-zi-zlochynnymy-spilnotamy-notatky-na-polyah-zakonu/> (дата звернення: 12.02.2026).

4. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. К.; Ірпін: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с. <https://slovnyk.ua/index.php?swrd=%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%83%D1%81+> (дата звернення: 23.02.2026).

5. В. Речицький. Критичний аналіз окремих елементів проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за злочини, вчинені злочинною спільнотою» (станом на 04.03.2020). *Права людини в Україні Інформаційний портал Харківської правозахисної групи* <https://archive.khpg.org/1594840634> (дата звернення: 11.02.2026).

6. І. А. Копйова, К. В. Ципишук. Щодо доцільності введення категорії «вор/зłodий в законі» в кримінальне законодавство України. *Вісник Асоціації кримінального права України*, 2020, № 2(14). С. 209-219.

7. Якимович Р. І. Встановлення та поширення злочинного впливу як комплексна форма злочинної діяльності. *Вісник кримінологічної асоціації України*. 2024. № 2 (32). С. 757-766. DOI: <https://doi.org/10.32631/vca.2024.2.56>.

Ірина ШИЛО

старший викладач кафедри
кримінально-правових дисциплін
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ
(м. Дніпро, Україна)

ІНСТИТУТ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОСТУПКУ В УКРАЇНІ: АНАЛІЗ СТАТИСТИЧНИХ ПОКАЗНИКІВ ФУНКЦІОНУВАННЯ

Запровадження інституту кримінального проступку стало одним із ключових етапів реформування кримінального законодавства України, спрямованого на гуманізацію кримінальної політики, диференціацію кримінальної відповідальності та оптимізацію